

Socialtjänst och jämställdhet
Karen Austin, Susannah Sjöberg

Arbetsmarknadsdepartementet

Yttrande av delbetänkande 2024:21 Utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck

Sammanfattning

- SKR instämmer i utredningens bedömning att det inte bör införas ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck.
- SKR tillstyrker delvis förslaget till nytt inkluderande delmål. SKR välkomnar att begreppet ”mäns våld mot kvinnor” föreslås finnas kvar i delmålet men menar att förslaget om att gå från att använda formuleringen kvinnor och män, flickor och pojkar, i det jämställdhetspolitiska målet, och istället använda den könsneutrala formuleringen ”oavsett kön” är en omfattande förändring som, om den skulle genomföras, måste utredas för att t ex undersöka vilken påverkan detta får på jämställdhetsintegrering som strategi och den könsuppdelade statistiken.

Sveriges Kommuner och Regioners ställningstagande över delbetänkandets förslag och bedömningar

7.2 Det bör inte införas ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck

Förbundets ställningstagande

SKR instämmer i utredningens bedömning om att regeringen inte bör införa ett särskilt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck.

Så som utredningen beskriver föreskriver Istanbulkonventionen, som är vägledande för Sveriges arbete med att förebygga och bekämpa våld, att medlemsstaterna ska genomföra en samordnad politik på området. SKR instämmer i utredningens bedömning om att detta talar emot att införa ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål om hedersrelaterat våld och förtryck.

Ett särskilt delmål skulle innebära att det finns två jämställdhetspolitiska mål avseende våld vilket skulle försvåra styrningen.

SKR instämmer i utredningens konstaterande att arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck behöver stärkas på så väl strategisk som operativ nivå. Detta löses inte genom ett särskilt delmål. För att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och skydda de våldsutsatta behövs mer stöd från statlig nivå i det konkreta och praktiska arbetet. Därtill behöver de metoder och arbetssätt som tas fram av olika aktörer så som Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten vara samordnade samt anpassade efter kommuner och regioners olika förutsättningar och behov. Frågan om hedersrelaterat våld och förtryck behöver prioriteras av samtliga nivåer vad gäller insatser och uppföljning inom området mäns våld mot kvinnor.

8.1 Ett nytt jämställdhetspolitiskt delmål

Förbundets ställningstagande

SKR tillstyrker delvis förslaget till nytt jämställdhetspolitiskt delmål.

Under utredningens gång har SKR löpande fört fram vikten av att det första ledet i delmålet måste vara tydligt och särskilt lyfta fram det samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor är. Det är SKR:s mening att det finns stora risker med att införa ett könsneutralt mål. Förbundet ser således positivt på att utredningen föreslår att begreppet ”mäns våld mot kvinnor” föreslås finnas kvar och att det ska inleda delmålet och ser också att det kan finnas fördelar med att inkludera olika former av våld i delmålet. Det finns dock fortsatt risker med ett nytt delmål så som det är formulerat i utredningens förslag.

SKR ställer sig positivt till att utredningen så tydligt slår fast att det svenska jämställdhetspolitiska arbetet ska gå i linje med Sveriges internationella människorättsåtaganden. Såväl Istanbulkonventionen som andra människorättskonventioner framhåller vikten av att anlägga ett strukturellt perspektiv på våldet, med utgångspunkten att våldet är både ett resultat av och ett uttryck för ojämlika maktrelationer mellan kvinnor och män på strukturell nivå. Dessa perspektiv bör genomsyra även svensk lagstiftning och policy. Likaså innebär de internationella åtagandena att politiken på våldsområdet bör vara samordnad, vilket, visar forskningen, är det som bäst kan röna framgång i arbetet för att förebygga och motverka våld.

Jämställdhetspolitiken är ett specifikt politikområde vilket delbetänkandet också är tydlig med – jämställdhetspolitikens utgångspunkt är den maktordning mellan kvinnor och män som finns på strukturell nivå.

Utredningen föreslår att formuleringen kvinnor och män, flickor och pojkar ändras till den könsneutrala formuleringen ”oavsett kön”. För att uppnå de jämställdhetspolitiska målen används jämställdhetsintegrering som strategi vilket förutsätter att kön synliggörs. Om ”mäns våld mot kvinnor” eller ”kvinnor och män, flickor och pojkar” ersätts med könsneutrala begrepp riskerar det att på sikt försvaga hela jämställdhetspolitiken. Att ändra till formuleringen ”oavsett kön” i ett jämställdhetspolitiskt delmål är en omfattande förändring som, om den ska göras, måste utredas för att t ex undersöka vilken påverkan detta får på jämställdhetsintegrering som strategi och den könsuppdelade statistiken.

Nuvarande delmål tydliggör redan att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar alla yttringar av fysiskt och psykiskt, inklusive sexuellt, våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor. Delmålet omfattar vidare hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Det andra ledet i delmålet om kroppslig integritet handlar om kvinnors och flickors rätt och möjlighet att bestämma över sin egen kropp, sexualitet och reproduktion. Delmålet omfattar också mäns och pojkars våldsutsatthet och kroppsliga integritet. Delmålet har även ett särskilt fokus på kopplingen mellan maskulinitet och våld. Vidare omfattas, liksom tidigare, att motverka kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen, i medier, pornografi och reklam som syftar till att reproducera föreställningar om kvinnors underordning. I delmålet ingår också trakasserier, hot och annat våld som sker på internet och andra digitala kanaler. Delmålet är således mer omfattande än vad som räknas till begreppet våld i nära relationer, dvs. mellan närstående (prop.2006/07:38). Delmålet om mäns våld mot kvinnor har även en stark koppling till närliggande former av våld såsom våld i samkönade relationer och våld mot barn (skr. 2016/17:10)

Nuvarande målformulering är redan inkluderande och utgör en god grund för arbetet på lokal, regional och nationell nivå. För att komma tillrätta med det samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel utgör behövs breda politiska reformer och åtgärder så som ökad finansiering av kvinnofridsområdet, långsiktigt och uthålligt arbete på alla nivåer samt goda planeringsförutsättningar för kommuner och regioner.

Det är dock SKR:s samlade bedömning att om målet ska göras mer inkluderande men samtidigt bibehålla tydligheten gällande jämställdhetspolitikens utgångspunkt, den maktordning mellan kvinnor och män som finns på strukturell nivå, kan följande formulering istället föreslås:

Mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt utnyttjande i prostitution och människohandel ska upphöra.

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande

*Reservation lämnades av Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna,
bilaga 1.*

*Reservation lämnades av Sverigedemokraterna, **bilaga 2.***

Styrelsen
2024-09-20

Reservation från Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna

Utredning om stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck (2024:21)

Ett jämställdhetspolitiskt delmål mot hedersförtryck behövs för att skydda utsatta grupper, främst kvinnor, flickor och HBTQI-personer, från systematiskt förtryck som kränker deras rättigheter och friheter. Hedersförtryck bygger på patriarkala normer och kan leda till hot om våld, tvångsäktenskap, strikta klädkoder och social isolering. Ungefär 240 000 unga i Sverige kan vara utsatta för någon form av hedersrelaterat förtryck, enligt uppskattningar från 2017. Problemen har sannolikt ökat snarare än minskat sedan dess. Ett specifikt delmål skulle förbättra statens, kommunernas och regionernas insatser, stärka rättssäkerheten samt bidra till ett jämställt samhälle där alla har samma rättigheter.

I vissa fall leder hedersförtrycket även till våld i nära relationer. Att vara skyddad från våld i nära relationer är en viktig jämställdhetspolitisk fråga, där mäns våld mot kvinnor är det huvudsakliga problemet. Mäns våld mot kvinnor och våld i en hederskontext har dock olika strukturer och dynamik. Vi anser därför att det är nödvändigt att införa ett eget jämställdhetspolitiskt delmål som innebär att hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.

När en kvinna utsätts för våld i nära relationer, utan hederskontext, utsätts hon för våld av sin nuvarande eller fd partner. Det är sällan någon annan som utövar eller sanktionerar våldet. Hedersrelaterat våld utövas inte bara av kvinnans partner utan kan även utföras eller legitimeras av familj, släkt, eller församling. Det gäller exempelvis barnäktenskap där en mamma kan vara drivande i att hennes minderåriga flicka ska gifta sig för att upprätthålla familjens heder.

Våld och förtryck i en hederskontext handlar i grunden om att kontrollera flickors sexualitet med oskuldsnormer. Fokus ligger på hur andra värderar och uppfattar ens moral och val - inte bara individen eller dennes familj. I en hederskontext är det inte bara flickans rykte som står på spel utan hela familjens, släktens eller församlingens heder. I en hederskontext används våldet och förtrycket kollektivt för att försvara släktens eller församlingens heder.

Det som också skiljer hedersvåld från våld i nära relationer är att det finns dubbla moralstandarder. I ett uppmärksammat fall hade nämndemän i Solna tingsrätt över tid utövat sitt ämbete oklanderligt tills det kom upp ett ärende med hederskontext om våld

i nära relationer. Den då misstänkte förövaren friades av nämndemännen som ansåg att kvinnans trovärdighet var låg då hon borde ha vänt sig till den åtalade makens familj i stället för att vända sig till Polisen. Vidare ifrågasatte nämndemännen hennes trovärdighet då de ansåg att hon kom från ”en mindre bra familj”. Domen överklagades och förövaren blev dömd till tre månaders fängelse i hovrätten.

Detta visar att hedersnormer driver fram parallella rättskipande strukturer, vilket strider mot målet om ett jämställt samhälle. Kommuner som har studerat hedersvåld och förtryck har upptäckt att personal i förskolan upprätthåller hedersnormer i mötet med barn som växer upp i familjer med hedersnormer men har ett annat bemötande mot barn som inte kommer från en familj med hedersnormer.

I en hederskontext börjar förtrycket redan vid födseln och det är inte ovanligt att man är både offer och våldsutövare. I en hederskontext är det familjer, släkter eller församlingar som vill upprätthålla hedersnormer och därmed motarbetar de ett jämställt samhälle. När det gäller mäns våld mot kvinnor utan hedersmotiv är det få strukturer i samhället som legitimerar detta. I det ena fallet handlar det om familjens, släktens eller församlingens makt över kvinnan men också om deras rykte och hur de uppfattas. I det andra fallet handlar det framför allt om mannens makt över kvinnan i en parrelation.

I sitt ställningstagande utgår beredningen och utredningens majoritet från Istanbulkonventionen och menar att ett eget delmål strider mot konventionen då arbetet ska ske sammanhållet. Vi menar dock att det behövs ett särskilt delmål då risken annars är fortsatt hög att hedersfrågan inte prioriteras i tillräcklig hög utsträckning. Det är lika viktigt att jobba mot mäns våld mot kvinnor som mot hedersrelaterat våld och förtryck. De har dock olika mekanismer som driver våldet. Därför måste hedersrelaterat våld och förtryck uppmärksammas med ett särskilt sjunde jämställdhetspolitiskt delmål.

Vi reserverar oss till förmån för eget yrkande:

Att ett sjunde delmål antas: Hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra. Alla, oavsett kön, ska genom hela livet ha samma rätt och möjlighet till kroppslig och psykisk integritet.

I övrigt står vi bakom yttrandet rörande remiss av delbetänkandet ”2024:21 Utredningen om en stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och förtryck tillstyrker ett sjunde jämställdhetspolitiskt delmål.

Styrelsen
2024-09-20

Reservation från Sverigedemokraterna

Utredning om stärkt styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck (2024:21)

Hedersrelaterat våld och förtryck är en unik och allvarlig form av våld då den ofta involverar familjer och släkter. Denna dimension fångas inte tillräckligt upp inom ramen för det övergripande arbetet mot mäns våld mot kvinnor. För att kunna hantera detta på ett effektivt sätt krävs det att problematiken får ett särskilt fokus. Att då baka in hedersrelaterade frågor i ett mer övergripande delmål riskerar att underminera den specifika uppmärksamhet och de resurser som krävs för att hantera denna typ av komplexa våld. Ett särskilt delmål skulle möjliggöra en tydligare och mer fokuserad insats mot våld och förtryck i hederns namn och göra det enklare att säkerställa att det ställs tydliga krav och görs uppföljningar i frågan. Det skickar även ett tydligt signalvärde om att det är en prioriterad fråga.

Vi yrkar därför att det föreslagna yttrandet arbetas om så att det förespråkar ett separat delmål för hedersrelaterat våld och förtryck och att sammanfattningen anpassas därefter.